

ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΙΕΡΟ ΤΩΝ ΠΗΓΩΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΚΟΥΡΟ ΣΤΟ ΦΛΕΡΙΟ ΤΩΝ ΜΕΛΑΝΩΝ

Στις 22 Μαρτίου 2023 επισκεφτήκαμε το Αρχαίο Ιερό των Πηγών και τον Κούρο στο Φλεριό, πλησίον του χωριού Μέλανες στο πλαίσιο σχολικής εκδρομής και του σχεδίου δράσης (αξιολόγησης σχολικής μονάδας): «Ανακαλύπτοντας τον πολιτισμό και τα μνημεία της Νάξου», με συντονίστρια την καθηγήτρια φιλόλογο Αριστογένη Βασιλική.

Κατά την επίσκεψη στο Ιερό των Πηγών στο Φλεριό, συνδυαστικά με την επίσκεψη στο Ναό της Δήμητρας, που προγραμματίζεται για μετά το Πάσχα, επισημάνθηκε στους μαθητές η μεγάλη σημασία του εν λόγω αρχαιολογικού χώρου για την εξέλιξη της κλασικής αρχιτεκτονικής. Συγκεκριμένα, έγινε αναφορά στο μαρμάρινο κατώφλι της θύρας από το γ' τέταρτο του 7ου αι. π.Χ. στο Ιερό των Πηγών στο Φλεριό, το οποίο σώζει στα δύο άκρα τα ίχνη της έδρασης των μονολιθικών παραστάδων και είναι το αρχαιότερο παράδειγμα μαρμάρινου θυρώματος, το οποίο εξελίσσεται αργότερα στα ναξιακά οικοδομήματα στη Νάξο και στη Δήλο σε ένα από τα πιο χαρακτηριστικά στοιχεία της μνημειώδους ιωνικής αρχιτεκτονικής. Επίσης, το νησιώτικο αυτό επίτευγμα που ξεκίνησε από τους τεχνίτες των Μελάνων έγινε πραγματικά ένα κατεξοχήν κλασικό στοιχείο και συνέχισε να χρησιμοποιείται διαχρονικά και όχι μόνο κατά την αρχαιότητα στο θησαυρό των Σιφνίων στους Δελφούς, στα Προπύλαια, στο Ερέχθειο και στη Θόλο της Επιδαύρου μέχρι και σήμερα.

Όσον αφορά τον Κούρο στο Φλεριό, δόθηκε έμφαση στα βασικά χαρακτηριστικά της αρχαϊκής γλυπτικής και στο πως αυτά διαφοροποιούνται στην κλασική και την ελληνιστική εποχή. Το άγαλμα παρίστανε στην αρχαϊκή μετωπική, αδρανή στάση ένα γυμνό νέο άνδρα σε υπερφυσικό μέγεθος με ύψος 5,5 μ. Χρονολογείται γύρω στο 570 π.Χ. Είναι η εποχή που οι ισχυροί ευγενείς μιας αριστοκρατικής κοινωνίας παραγγέλνουν μνημειώδη έργα που επιβάλλονται με την αυστηρή δομή και το μέγεθός τους. Το στάδιο κατεργασίας του γλυπτού είναι προχωρημένο, αλλά λιγότερο από εκείνου του άλλου ημιτελούς αγάλματος που έμεινε ψηλά στο βουνό. Οι λεπτές αναλογίες, το ρέον περίγραμμα και η έλλειψη της αίσθησης της σάρκας που χαρακτηρίζουν το έργο αποτελούν γνωρίσματα της τεχνοτροπίας των Ναξίων γλυπτών. Ο Κούρος στο Φλεριό ονομάστηκε «Έλληνας» γιατί προφανώς αντιπροσώπευε αξίες όπως το «μέγεθος» και τη «δύναμη» που ταυτίζεται με τον Έλληνα.

Το δεξί του πόδι στο ύψος του γονάτου είναι σπασμένο και εικάζεται πως έσπασε κατά την μεταφορά του αγάλματος από το αρχαίο λατομείο το οποίο βρίσκεται εκεί κοντά.

Η Ναξιακή γη είναι ιδιαίτερα πλούσια σε μάρμαρο καλής ποιότητας, το οποίο και σήμερα αποτελεί αντικείμενο έντονης εκμετάλλευσης. Το μάρμαρο αυτό δεν εξυπηρετεί μόνο τη Νάξο και την Ελλάδα, αλλά εξάγεται και στην Ευρώπη και στην Αμερική. Το ίδιο συνέβαινε και στην αρχαιότητα.

Οι Νάξιοι προχώρησαν πρώτοι στην ευρεία χρήση του ευγενούς αυτού υλικού στην αρχιτεκτονική και την πλαστική. Οι τεχνίτες τους, ξεκινώντας από τα εκτεταμένα επιφανειακά λατομεία της περιοχής, ανάμεσα στο Φλεριό των Μελάνων και την Ποταμιά και δουλεύοντας στη Νάξο, στο ιωνικό νησιωτικό κέντρο της Δήλου, στην Αθήνα, τη Βοιωτία και σε άλλες πιο μακρινές περιοχές, πρωτοπόρησαν κατά τον 7ο και τον 6ο π.Χ. αιώνα στην ανάπτυξη της μνημειώδους μαρμάρινης ελληνικής αρχιτεκτονικής και πλαστικής.

Σε μεγάλη έκταση στα υψώματα της περιοχής έχουν διατηρηθεί πλούσια λείψανα της αρχαίας λατομικής δραστηριότητας, που συνεχίσθηκε με μικρότερη ένταση και κατά την υπόλοιπη αρχαιότητα. Ίχνη λατομεύσεων παρατηρούνται στους βράχους δίπλα στο μισοτελειωμένο άγαλμα.

Τα αρχιτεκτονικά μέλη και τα γλυπτά αποκτούσαν στο λατομείο χονδρικά το σχήμα τους και μεταφέρονταν χωρίς την τελική επεξεργασία (για να μην υποστούν κατά την μεταφορά φθορές) στον προορισμό τους για την τελική τους διαμόρφωση. Η μετακίνηση στην πλαγιά γινόταν με τη βοήθεια σχοινιών και ξύλινων ελκίθρων πάνω σε στρωμένη λατύπη (μικρά κομμάτια μαρμάρου που παράγονταν κατά την κατεργασία του).

Κατά την διαδικασία της μεταφοράς, ιδίως όταν επρόκειτο για πολύ μεγάλα και εύθραυστα έργα, μπορούσαν να συμβούν ατυχήματα. Τότε, τα έργα μπορούσαν να εγκαταλειφθούν στο λατομείο. Σύμφωνα με τους ερευνητές, άλλοι λόγοι εγκατάλειψης ήταν η μη έγκαιρη ανακάλυψη ατελειών στο μάρμαρο, η ακύρωση μιας παραγγελίας ή εξαιρετικά πολιτικά γεγονότα. Στην περίπτωση του Κούρου στο Φλεριό Μελάνων, το πιθανότερο είναι ότι το πόδι έσπασε κατά την μεταφορά.

Βασιλική Αριστογέννη

Πηγή: Επεξηγηματικές πινακίδες των αρχαιολογικών χώρων: Κούρος στο Φλεριό των Μελάνων και Ιερό των Πηγών στο Φλεριό των Μελάνων (με επεξεργασία από την γράφουσα)

Ο Κούρος στο Φλεριό των Μελάνων

Το μαρμάρινο κατώφλι της θύρας στο Ιερό των Πηγών στο Φλεριό